

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА В ПОЛЬЩІ

Ірина Нестайко

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В.Гнатюка
E-mail: nestajko_irena@ukr.net

Надія Сеньовська

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В.Гнатюка
E-mail: ipp56@tntpu.edu.ua

Інклюзивна освіта сьогодні є невід'ємною складовою процесу навчання у різних країнах світу. Україна стоїть на порозі започаткування цього процесу в освітній галузі. Проте у Польщі інклюзивне навчання стоїть на досить високому рівні.

У польських документах фігурує поняття інклюзивної освітньої системи. Однак слід визначити, що ми маємо на увазі під поняттям «інклюзивна освіта». У польському законодавстві немає чіткого визначення цього поняття. Часто є синонімом цього терміна «інтеграція», а іноді її розуміють як наступний, вищий етап на шляху нормалізувати освітню ситуацію людей з інвалідністю.

Інклюзивна (англ. *Inclusive* – «той, що включає в себе») освіта – це система організації навчального процесу із забезпеченням рівних можливостей для дітей із різними освітніми потребами. Іншими словами – це така модель навчання, де діти з особливими потребами можуть навчатися спільно з іншими учнями в одній школі та в одному класі. Отже, діти не є ізольованими від решти суспільства й мають можливість почуватися такими самими членами спільноти, як і інші. Суть інклюзивної освіти полягає в тому, щоб забезпечити дітям з особливими потребами відчуття рівноправного члена суспільства, а іншим людям показати, що суспільство є різноманітним, але рівним [4].

Що стосується інклюзивного навчання у школах Польщі, то є так звані два підходи до організації процесу навчання: це власне інклюзивне навчання (пол. *edukacja włączająca*) та інтеграційне навчання. В основному працює модель інтеграційної освіти, але польські практики працюють над тим, щоб запровадити власне інклюзивну освіту. Слід зупинитися на розумінні власне інклюзивної освіти та інтеграційної інклюзивної освіти. Власне інклюзивна освіта передбачає зарахування дитини з різними труднощами та особливими освітніми потребами до будь-якої загальноосвітньої школи у своєму мікрорайоні й отримання усіх умов для навчання. Згідно з такою системою у школах повинні бути створені відповідні умови для таких дітей. Натомість інтеграційна модель освіти передбачає наявність класів із меншою кількістю учнів, поруч навчаються діти з особливими потребами та здорові діти. Для прикладу, це може бути створений один клас у звичайній школі [4].

Ще однією формою навчання, окрім вище згаданих у польському суспільстві є так звана сегрегаційна система. Така система розглядає спецшколи, в яких повинні навчатися лише діти з особливими потребами. У цих школах працюють спеціальні педагоги, які опікуватимуться дітьми з різними ступенем складності чи різними освітніми потребами. У класах такої школи пропонується навчатись від 3 до 6 учнів. Як бачимо, у Польщі є три види шкіл, до яких можна віддати на навчання дитину з особливими освітніми потребами: це спеціальні школи, інтеграційні та загальноосвітні школи. Що стосується вибору школи, то батьки самі вирішують, до котрої школи віддати дитину. Головне, щоб у колективі дитина почувала себе комфортно. Але для зарахування дитини до тієї чи іншої школи, батьки

повинні представити довідку, де вказано ступінь потреби та рекомендації що стосуються навчання чи закладу освіти, де здійснюватиметься навчання. Така довідка у Польщі має назву «orzeczenie o niepełnosprawności». Таку довідку можна отримати у спеціальних консультаційних центрах, де проводиться обстеження дитини спеціалістами, котрі дають остаточний висновок. Що стосується самого трактування терміну «niepełnosprawność», то у польському суспільстві це загальноживаний термін і не вважається некоректним. Загалом вона поділяється на легку ступінь, в міру значну та глибоку. Це засвідчення видається на підставі багатьох чинників і видається дітям до 18 років. Слід зазначити, що у цій довідці зазначається не лише ступінь неповноцінності дитини, але й позитивні сторони, тобто відзначається, що може дитина.

Інклюзивне навчання учнів без інвалідності та з інвалідністю завдання не просте, особливо в довгостроковій перспективі. Постає питання яким чином його реалізувати. У Польщі була обрана модель спільної програми, найменше можливе зовнішнє втручання, що вказує на незвичайність ситуації. Отже, у польських школах немає включення подвійного педагогічного складу, максимальної кількості учнів у класі, співвідношення людей без інвалідності до людей з інвалідністю. Як стверджують польські дослідники, зокрема М. Ходковська інклюзія повинна бути процесом максимально природнім і найкраще, щоб не вимагала спеціальних пристосовницьких дій, зокрема змін умов життя групи, до котрої прибуває такий учень [1].

У Польщі були проведені дослідження, які стосуються окремих груп осіб з інвалідністю, котрі можуть вказати на результати навчання, реалізованого в межах інклюзії [2]. Дослідження з 2006 і 2007 рр. були зосереджені на групі учнів з інвалідністю розумовою легкого ступеня, яка свою освітню функцію (до 15 р. життя) реалізувала у загальноосвітній школі. Серед досліджуваних компетенцій було: розуміння прочитаних текстів, знання і розуміння понять, логічне мислення, застосування знань на практиці, обчислення і творчість. Досліджувані учні у розумінні прочитаних текстів отримали результат 29,97 %, коли текст був гуманітарного змісту, а 22,67 % у випадку точних наук. Знання і розуміння понять у сфері гуманітарного змісту становило результат 32,33 %, а в науках природничих і математичних – 22,5 %. Також досить низькі результати спостерігаємо, коли аналізуємо компетенції: логічне мислення – 25,33 % у випадку гуманітарного змісту і 17,7 % математичних наук. Особливо важливою компетенцією серед усіх вище названих є застосування знань на практиці, котра найбільш чітко показує справжні результати навчання. Досліджувані учні лише близько 1/3 випадків зможуть використати здобуті знання для розв'язання проблем у сфері гуманітарній і лише в 17 % ситуацій, котрі стосуються проблем з галузі наук природничих чи математичних. Результати, отримані учнями з інтелектуальним відставання у розвитку є дуже низькими. Виникає запитання. Чи на такий результат очікувалось? Чи саме так повинно виглядати включення дітей до загальної програми? Яким чином такі діти зможуть себе реалізувати у суспільстві, якщо їхні результати рівня знань і вмінь такі низькі. Як би там не було, однозначно можемо ствердити, що ідея інклюзивного навчання – це майбутнє освіти. Однак, необхідно пам'ятати про труднощі, необхідно формувати сприятливі суспільні основи, необхідним є підготовка кадрового складу до співпраці з інклюзивною дитиною, в основному питань їхніх можливостей, потреб і умов, котрі повинні бути реалізовані, щоб дитина могла ефективно брати участь у процесі навчання.

Як показують дослідження, найкращі системи освіти на світі характеризує поєднання двох підсистем, а саме, високої якості навчання у єдності з інклюзивним навчанням. З досліджень виникає, що не спостерігаємо конфлікту між реалізацією завдань цих програм. Слід зауважити, що у контексті інклюзивної освіти у Польщі, якщо учень не отримав мінімуму, котрий дозволяє на перехід до наступного класу, не рекомендується повторний курс навчального року. В такому випадку пропонується спеціальні стратегії підтримки для

учнів, які не пройшли успішно програму і це у свою чергу дозволить перевід до наступного класу. На сьогодні Польща є країною з одним із найвищих показників ступеня реалізації освітньої програми з інклюзії. Головними суспільними чинниками, які відповідають за нижчі показники навчання учнів є: низький рівень освіти батьків, низький статус у суспільстві, належність до сім'ї емігрантів, стать (хлопці мають нижчі результати ніж дівчатка). Батьки, котрі мають вище суспільне становище і матеріальні статки – уникають шкіл, в котрих значний відсоток учнів з нижчим суспільним статусом.

Однак, у польському суспільстві спостерігаємо й обурення педагогів, критичний підхід до інклюзивного навчання серед педагогів. Учителі мотивують це тим, що у них немає достатньо знань, що працювати з такими учнями. Деякі дослідники стверджують, що вчителів характеризує відсутність віри у ефективність інклюзивної освіти щодо учнів з обмеженими можливостями. Згідно досліджень Беати Яхимчак бачимо, кожен другий учитель дошкільного закладу декларує, що не володіє уміннями для роботи з дітьми з вадами мови і психоемоційними проблемами [3]. Як видно з практики, учителі, котрі працювали у спецшколах, мають тенденцію до більш позитивного перебігу навчання у загальноосвітній школі, ніж учителі, котрі працюють у загальноосвітній школі. Отже, підсумовуючи наше дослідження, можна ствердити, що однією з головних причин негативного ставлення учителів до інклюзивного навчання є відсутність компетенцій і кваліфікації, необхідних для роботи з дітьми з обмеженими можливостями.

Список використаних джерел:

1. Chodkowska M. Problemy pedagogicznego wsparcia uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w zakresie społecznego funkcjonowania w klasie szkolnej. *Wsparcie społeczne w rehabilitacji i resocjalizacji* / red. Z. Palak, Z. Bartkowicz. Lublin : Wydawnictwo UMCS, 2004.
2. Chrzanowska I. Zaniebane obszary edukacji – pomiędzy pedagogiką a pedagogiką specjalną. Wybrane zagadnienia. Kraków : Oficyna Wydawnicza Impuls, 2009. 326 s.
3. Jachimczak B. Przygotowanie nauczycieli wychowania przedszkolnego do realizacji wybranych zadań z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej. *Studia Edukacyjne*, 2012. 20. S. 163–176.
4. Ткаченко О. Інклюзивна освіта в Польщі: питання та відповіді. *Наш вибір. Газета для українців у Польщі* : веб-сайт. 2017. URL: <https://naszwybir.pl/inklyuzyvna-osvita-v-polshhi-pytannya-ta-vidpovidi> (дата звернення: 31.10.2022).